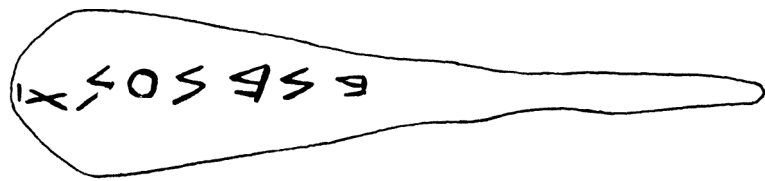

ציור ד'

לוחית ברונזה מגבל, שבה חקוקה משני עבריה כתובת בכתב היירוגליפי שעדיין לא פוענת. ייתכן כי אפשר לקרוא בש' 2 של פני הלוחית (מימין) סימנים 5-7 את המלה כהן (השווה ארבעת הסימנים האחרונים בש' 2 של גב הלוחית, משמאל: (בנם); ובגב הלוחית (משמאל). ש' 35 סימנים 2-3; עכ"ו) וסימנים 8-9: (יפ"ו).

ציור ה'

כתובת על-פני חץ מבקעת הלבנון: "חץ וכרבעל/בן בן ענת" [הגלופה הושאלה באדיבותה של מערכת ידיעות החברה להקירת ארץ-ישראל ועתיקותיה]

ציור ז'

חרס שנתגלה בשומרון (מס' 4 בפרסומי משלחת שומרון, כרך ג')

ציור ר'

חרס שנתגלה בשומרון (מס' 1 בפרסומי משלחת שומרון, כרך ג')

ציור י'

חרס שנתגלה בחפירות שכם בשנת 1903

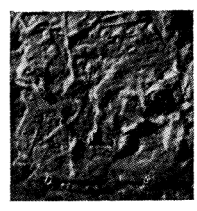
ציור ט'

חרס מס' 11 מגבעון

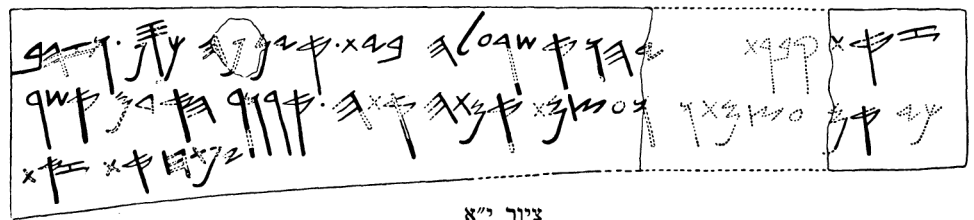

ציור ח'

חרס מס' 31 מגבעון

1.32 m

ציור י"א

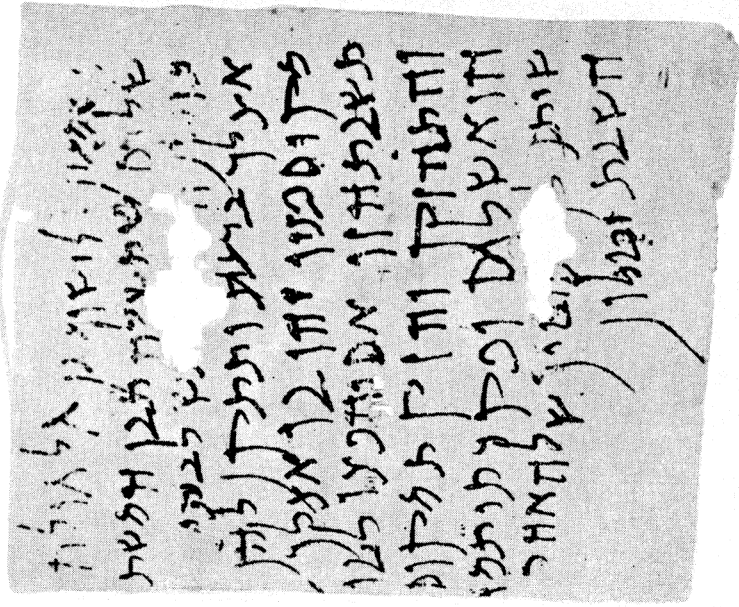
כתובת קבר מכפר השילוח ושחורה

ציור י"ד

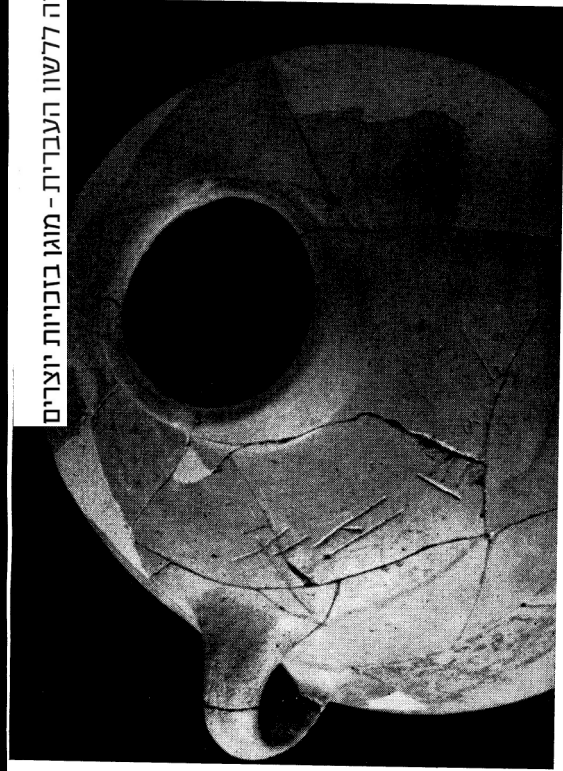
חותמת פיניקית(?)

M. A. Levy, Siegel und Gemmen
לפי ספרו של בר כוכבא למפקדו ישוע בן גלגולה (מס' 44 בהוצאת החומר
לוח 11, 9)

ציור ט"ו

מכתב של בר כוכבא למפקדו ישוע בן גלגולה (מס' 44 בהוצאת החומר
האפיגרפי מהמערות שבחבל מרבטאת)

ציור י"ב

כד שחרותה בו חרותה: "ליחוא" מחפירות תליגת
[בהסכמתו האדיבה של ד"ר א' בירן, מנהל אגף העתיקות]

ציור י"ג

כד שחרותה בו חרותה: "לשלמי" מחפירות אזור [באדיבותם של ד"ר א'
בירן, מנהל אגף העתיקות, דר"ר מ' דותן, מנהל החפירות באזור]

5. מקום פניו¹, יהו בו אצלך
6. תשבת² הזו, אם יחפצו לכו³.
7. והתחזקו! וחזק במקום!⁴
8. הוא שלום! ופקדתי תמי⁵
9. שיתן לך [ת]חטין⁶; שלה אחר
10. השבת וטלון⁷.

ועוד הערה אחרונה. בשני חווי מכירה (מס' 29—30) בא בשורה א' שם מקום, שהמהדיר מעתיקו: "(ב).אלים". לאחר עיון בתצלומים הנוגעים בדבר (לוחות XLI—XLII) נראה לי, כי יש לקרוא את שם המקום "(ב)ירושלים" (השווה בייחוד לוח XLI, 29 פנים, ש' 10; בתעתיק שבכרך הנוסח מסומנת שורה זו 9!). ודבר זה גודעת לו חשיבות יתרה מכמה בחינות, ובעיקר משום שכאן יש לנו אישור תעודתי לעובדה, שאומנם כבש שמעון את ירושלים ושלט בה, הנחה שהסתמכה עד עכשיו רק על הטביעה (לחרות ירושלים) ועל המסורת שנשתמרה בכתבי אבות הכנסיה (ר' ספרי על מלחמת בר-כוכבא³, עמ' 174 ואילך). ולא זו בלבד אלא שנתחדש יישובה היהודי, שכן בלאו הכי אין להשיג מיקח וממכר במקרקעים, שהחווה עליהם נערך ונכתב בירושלים.

הרבה היה לי לאמר, יותר ממה שאמרתי לכם, אלא שהשעה דוחקת; ואסיים בהבעת תודה לכולכם על שהארכתם רוחכם אתי עד עתה.

אף לזכרים, אלא לצורת הנקבה העבריה הרגילה.

- 1 המהדיר קורא "מקום פניו" ומתרגם: "lieu de sa présence", ביטוי שקשה להלמו, ואינו מתקשר יפה כאן לתוכן; ואין ספק שיש לקרוא בשיכול אותיות יו"ד נו"ן, "מקום פניו" (וכך גם הברמן, כלעיל).
- 2 תשבת — את השבת; והשווה להלן, הע' 9—11; וכן במכתב מס' 43.
- 3 לבו = לבוא. השימוש בלשון נסתרים (יחפצו) במקום נסתרות, כבר מצוי בלשון המקרא בספרים המאוחרים (השווה אס' א', כ'). צורת הבי"ת בתיבה זו שונה מכל יתר הביתי"ן; וייתכן כי יש לקרוא ל'בו (= ליבוא), ביו"ד בין הלמ"ד והבי"ת; והשווה צורות כגון ליתן (שבת פ"ה, מ"א) או ליקח (שב' פ"ה, מ"ה), מתוך אנאלוגיה מדומה של שמות פעולה הגזורים משרשים חסרים שנתקצרו.
- 4 תמקום = את המקום. המהדיר סבור שהמדובר הוא בחיזוק רוחו של חיל המקום והגברתו, ומתרגם: "Sois courageux, et soutiens le courage (de gens) de l'endroit"; ולא נראה לי. לדעתי יש להבין את המלה מקום ככינוי לאלהים; ויש כאן לשון ברכה; והתחזקו, אתה ואנשיך, במובן חזק ואמץ; וחזק תמקום, כלומר חזק בה' אלהיך.
- 5 תמי = את מי.
- 6 תחטין = את החטין.
- 7 וטלון = וקחו אותן (את החטים); ואפשר גם לקרוא כאשר קרא המהדיר יטלון, (כדי ש)יקחו אותן; ואולי קריאה זו עדיפה.

הישיבה הארבעים וארבע

ביום ו' בניסן תשכ"א בשעות 9.30 עד 1 בצהריים בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: חבר הכבוד הא' סלושץ.

החברים האדונים אברמסון, בן־חיים, בנעט, טור־סיני (יו"ר), ייבין, מלמד, סדן, קוטשר, שירמן.

החברים־היועצים הגב' גרבל והאדונים אירמאי, בן־נון, לייבל, קרוא, שבטיאל, שלי.

אורחים: האדונים אופיר, חבר הוועדה למונחי החשבונאות, וקאט, חבר הוועדה לתורת המדידה.

המנהל האמכלי הא' א' מנור.

המזכירים המדעיים האדונים איתן, אסטרחק, הנמן, מדן, מנצור.

הצטדקו: האדונים אורבך, בורלא, ברגגרין, גרינברג, דותן (מזכיר), הלקין, מירסקי, מלצר, פולוצקי, רבין, ריבלין, שלונסקי.

סדר־היום: א. המילון ההיסטורי

ב. הצעת הבחנה בין איספניה ובין 1900

ג. אישור מונחי הגיאומורפולוגיה של כוחות חוץ, חלק ב'

ד. הודעה בעניין pool במונחי הביטוח

ה. אישור מונחי החשבונאות

ו. אישור מונחי תורת המדידה

א. הא' מנור: מזמן מתנהל מו"מ עם מוסד ביאליק כדי לקדם את עבודת המילון. הדרך הטובה ביותר הייתה להקים חברה אחת, כי עד היום היו שתי רשויות: של המימון ושל העבודה. איחדנו את שתיהן, כדי שכל העניינים יעשו כאן, והוקמה חברת המילון ההיסטורי ללשון העברית. בחברה זו משתתפים האקדמיה ומוסד ביאליק. תנאי העבודה של העובדים במילון יהיו שווים לאלה של עובדי האקדמיה, והם יקבלו משכורת ודרגה ככל יתר העובדים. הדבר יביא לידי ייעול בעבודה. בינתיים הייתה הישיבה הראשונה של החברה ביום א', ב' בניסן, 19 במרס. השתתפו בה הא' ייבין, קוטשר ואני מטעם האקדמיה והא' לוקר וגורדון כנציגים ארעיים של מוסד ביאליק. בישיבה זו הוחלט, שגם העבודות האמכליות תיעשנה ע"י האקדמיה. נבחרו שני מנהלים לחברה והם: מר גורדון ואני. דובר גם על יו"ר נוסף למועצת המנהלים, אבל הוחלט שלא לבחור בו. מקווים אנו, שהעבודה תתקדם בצורה המניחה את הרעת. ההקצבה השנתית המשוערת למילון היא 48.000 ל"י. מזה 24.000 ל"י השתתפות האקדמיה ו־24.000 ל"י השתתפות מוסד ביאליק. במשך חודש אפריל תתקיים ישיבה מורחבת עם עורכי המילון ולפני זה תהיה ישיבת מועצת המערכת.

ב. הא' טור־סיני: נשיא המדינה סבור, שאין לדעת בשם 1900, אם הכוונה לספרד שבתחום היהדות או למדינת איספניה של היום. כידוע, משמשים שמות אלה כיום גם לציון המדינה (España), תושביה ולשונה, וגם לציון יהודים, שמוצאם ההיסטורי מאותה מדינה מגולי 1900. הוועדה למלים בשימוש כללי החליטה להפריד בין שני המושגים וליחד לכל אחד מהם שם אחר. היא מציעה למליאה לקבוע: ארץ España של היום תיקרא: איספניה,

תושביה — אֶסְפּוֹאֲנִים, ולשונה — אֶסְפּוֹאֲנִית. ספרדים יהיו רק יהודים, שמוצאם מגולי ספרד. השם ספרד למדינה זו יוסיף לשמש רק בתחום מקצועות היהדות. גם אחרי שדנה הוועדה, הובעו ספקות בעניין זה, אבל רצוי לתת תשובה לנשיא המדינה, אם אפשר לקבוע מונח מיוחד. נתקבלו מכתבים בעניין זה מחברים, שאינם יכולים להשתתף בישיבה, מן הא' גרינברג, מלצר ורביץ.

הא' גרינברג כותב: "...אין דעתי נוחה מהעלאת הצעה לשינוי שם ארץ ספרד לאיספניה. למה זה? הרי אנו מבטלים בו בזמן שם ארץ יוון, ארץ מצרים, צרפת וכו'?"
הא' מלצר כותב: "לפי עניות דעתי ההבחנה בין ספרד ובין איספניה אינה באה אלא להרבות בלבול מוח. ומה יהיה על צרפת — פראנס או פרנציה? זו יש לה יותר הצדקה להיפרד מעל צרפת שבמקרא! ומי יאמר, היכן מסתיימים תחומיהם של "מקצועות היהדות"? ומאמר בעיתון על היהודים בספרד לשעבר ובימינו — יש כאלה! כיצד יכתוב? אם אין התיקון בא להסיר תקלה של ממש (איזו?), אין בו צורך".

הא' רביץ כותב: "...לדעתי זהו תיקון שאינו אלא לרעה, ופגיעה במסורת ללא צורך ותועלת. א) ברור ששם הארץ, ספרד, אינו נותן שום מקום לטעות. רק שינו אותו בגלל הנטייה האספרנטיסטית שלנו לעקביות גמורה, כלומר ראו צורך לשנות את שם התואר, ועל כן חושבים, שמוכרחים גם לשנות את שם הארץ. ב) אשר לשינוי שם התואר, איני יכול להשוב על סיטואציות בחיים הנורמליים, שבהן מביאה ההומונימיות יהודי ספרדי / ספרדי מספרד לבלבול. במקרים המועטים, שאפשר לטעות, הרי אפשר לומר מ(ארץ) ספרד, או של (ארץ) ספרד, יהודי ספרד כנגד יהודים ספרדיים וכו', כמו שעושים כיום. ג) מי מעוניין בהפרדת השמות? ודאי לא היהודים הספרדיים, שלהם משמש הקשר עם ארץ ספרד לתהילה. הרי לא נאמר, שהיהודים הספרדיים נקראים כך על שם שגלו מאיספניה, ושלשון חלק מהם עד היום איספנית. וגם הוועדה אין דעתה נוחה לגמרי, שהרי החליטה להשאיר את השם ספרד לשימוש בתחום מקצועות היהדות. אין להשוות את מקרה ספרד עם מקרה אשכנז, שהרי ליהודים האשכנזים אין אותו קשר תודעתי חי עם גרמניה, וגם מכיוון שליד יהודים אשכנזיים, ובספרד מהם, יש גם יהודים גרמניים, מה שאין כך בספרד. אם כן, הצעתי להשאיר את המצב כמו שהוא".

העניין בא מיזמת נשיא המדינה. הולך ומשתנה דבר בזה, שעד עכשיו המושג ספרדים, במה שנוגע ליהודים, היה המונח ההיסטורי. היום יכול להיות, שיהיו בספרד יהודים אשכנזים. הצורך הזה בשינוי היום אולי אינו בולט וברור כל כך, אבל אין הדבר דומה למלים אחרות כגון צרפת, המשמשת היום רק לגבי ארץ צרפת, ואין צורך לשנות בה. לא הצלית בן-יהודה להכניס פרנציה, אבל למלה אספניה יש מסורת גם בכתבים עבריים. מובן שאין להשוות שמות כגון מצרים, יוון, שהם השמות הנכונים. בנוגע לשמות אשכנז, ספרד, הרי שימושם בדרוש הוא בא, שייחסו מלים מקראיות אלה לארצות, שאין זה מקומן. והשם אשכנז שונה, ביזמת בן-יהודה, לגרמניה, ובצדק. כאן הופרד בין אשכנזי, שהוא יהודי, ובין גרמני, שואל אני: א) אם כדאי להבחין היום בין ספרד לאספניה, ב) אם יש סיכויים, שהבחנה כזאת תתקבל. הא' סלושץ: רצוני למלא אחרי דבריו של נשיא האקדמיה בדבר קדמות השמות ספרד ושפניה ביחס לחצי האי הפירנאיי, שנקרא בלועזית בשם איבריה, על יסוד מחקרתי וחקירותי בארצנו, ובייחוד במושבות צור וצידון באפריקה. במחקר שנעשה בהשתתפותי באקדמיה בפאריס כאחד עורכי הקורפוס הפניקי (חלק פניקי), שתמציתו ועיקרו הופיעו על ידי ועד הלשון בשם "אוצר הכתובות הפיניקיות" הוברר, כי חלק גדול מהנמלים ואיי ים התיכון נוסדו על ידי מתיישבים צידונים ועברים ונקראו בשמות ערי פניקיה ואפילו ערי ארץ ישראל, שנושבו יחד עם המגלים והכובשים הצורים ועוד. קרת חדשה למשל נוסדה על שם הקרת צור, שכן

נקראה בפניקיה, ונשארו השמות בעולם הקדמון ופעמים עד ימינו. קדמות השמות המעידה על מוצאה הכנעני או גם העברי האריכה ימים לרוב עד ימינו. וכלל גדול קבעתי, כי היישוב הקדום, שנוסד לשם תחנות למסחר ולמעבר, התפשט על הארץ אשר מסביב למושבות או גם על היבשה מאחוריהם, וכך אנו מוצאים שלא ספרד בלבד נקראת בשני שמות עבריים, אלא שגם מושבה של גליה, שנקראה על שם הנמל הפניקי החשוב צרפת, הורשה את שמה, על כל פנים לכנענים ואח"כ לעברים, לארץ צרפת כולה. ויש לי רשימה שלמה משמות כאלה. יתר מזה: במאמרי ב"ירושלים" שנה ד' (ע' כ"א—כ"ח) הבאתי כמה דוגמאות של שמות כאלה המתחילים בשם אי-ממש כאספניה, למשל אירגים, אי נצים, איבשם (איבצר בבליארים) וכמה אחרים. אפילו השם מרסיליה נמצא בה כתוב בשם מסלה (מסילה) וכך אחרים. וכך אירע ביחוד, שבראשונה שלטו בחופיה הצורים, ועד היום מעידה קרתגנה הימית כי שם קרתגו חדשה בקרבה. על אחת כמה וכמה שאפשר להוכיח, כי השמות של חצי אי הפירינאים, שנקרא לפנים בלועזית איבריה (ועוד), הם קדומים ומארץ העברים מוצאם, אף על פי שראשיתו היה מצער. שני השמות האלה הם: ספרד ושפניה. הדבר הראשון מקוים על פי המקרא: לא השגיחו די בעובדה, כי השם ספרד נמצא בצדו של השם צרפת בעובדיה א', שחי בזמן חורבן יהודה, וזה לשונו: "וגלת החל הזה לבני ישראל אשר כנענים עד צרפת וגלת ירושלים אשר בספרד...". כאן מביא הנביא את זכר גלות אפרים, אשר נמכרו על ידי סוהרי עזה וצור לדברי עמוס א'. ברור, כי בשביה של גדודים מאפרים, שעליהם נאמר "בני אפרים נשקי רומי קשת", בזמן כיבושי אשור, הנביא מדבר, ועל כן הוא קורא לגדודים בשם "החל", שכן נקרא גם קהל היהודים ב"ב במצרים בשם "חל יהודיא" ונחשב לכנענים שהיגרו עד ספרד. לא כן גלות ירושלים שמוזן החורבן הראשון, שהם גלו בזמן עובדיה והיו כנראה מסוג "החרש והמסגר". המסורת של יהודי ספרד מקדימה לספר על גלות ספרד בארצם. ושמה זה היה כבר שגור בזמן ההוא. אמנם לשם ספרד אין צורה עברית-כנענית, אף על פי שהמקום היה מיוחד למושבה קדומה של צורים-יהודים, בכל אופן כבר בזמן החורבן השפיעה הלשון היוונית על גלילות המערב ולדעתי השם ספרד — למרות חקירות ידועות — אינו אלא שם מפורש עברי, אולי ספר, שכן עוד בתלמוד נמצא ספרים. ולא עוד אלא שהיווני הספרידים עניינו קצה המערב (בזמן קדום מהומירוס ואילך נקרא קצה המערב בשם זה, אבל בספרות היוונית שגור השם *espera* — ברומאית גם *vespera* — שפירושו קץ המערב, שהיה נקרא כן במצרים ביחס לשדה עוזיריס, ובזמן כיבושי ספרד עבר לספרד ואין כאן מקום להאריך בזה). ברור אפוא אצלי, שכשם שקראו את השם בהשפעה יוונית, כך קיבלו היוונים מצדם את המערב בשם הערב, ועד היום נקרא המערב באפריקה בשם ערב, וכן בפורטוגל שהוא קץ המערב.

אותה השפעה יוונית וכנענית-עברית מציינת את השם הספניה, שפניה (Spain באנגלית), שראשיתו, לדעתי, מושבת ים צורית. העובדה היא, כי בדרום ספרד נתגלו מטבעות מטיפוס פניקי או קרתגי, וחרות עליהן סמל החיה השפן.

כל זה ועוד טעמים, שיש לסמוך עליהם, מכשירים את השמות ספרד ושפניה גם יחד ואולי הראשון קודם בזמן, אבל מוצאם מאז ומקדם.

בנוגע לשם הערב על יד ערב וערביאים השווה את השם *Erebus* הרומאי. ביחס לשם צרפת ראה גוניוס במילונו, וגם בכתבי צונץ יש דעה קרובה לזה. צרפת נקראת בלועזית *Sarepta* ובערבית צרפנד, ויש סרפטה בגליה.

הא' טורסיני: צרפת ידועה כשם מקום על חוף הים הפניקי בארץ ישראל עצמה. אבל זוהי שאלה אחרת. דבריו של פרופ' סלושץ היו מעניינים. ולא בזה השאלה שלפנינו. לשמות

אלה היסטוריה בשפה העברית. אין פרופ' סלושץ מתנגד, שישתמשו גם בשם אספניה. אני חושב, ששני השמות מותרים, והבחנה תבוא במשך הזמן.

הא' קראו: נדמה לי, שמטעמים פורמליים אין לנו לדון בעניין זה בכלל. לא שמעתי, שהאקדמיה דנה על שם-עצם פרטי, שכן אז צריך לדון על כל השמות מסוג זה. לכל היותר אפשר להרכיב ועדה מחברי האקדמיה, חוקרים ועוד. לעם יש חוש לכל הדברים האלה. לעינינו חדלו לכתוב אשכנז. ניתן להתפתחות ללכת כפי שהיא הולכת. יש לבדוק, אם בכלל יש לנו סמכות לדון בכך. אפשר להשיב לנשיא המדינה בכבוד, שאין מסמכותנו לדון בכך.

הא' טור-סיני: יש לנו הרשות לדון בכך גם לחוד. אין אנו חייבים לדון בבת אחת בכל השאלות, שאין הבלבול בהן מכאיב לכל אדם. לא באה טענה בעניין צרפת. נשיא המדינה פנה אלינו בעניין ספרד — אספניה. אין לפסול סמכותנו לדון בעניין זה.

הא' ייבין: בכל זאת אינני יכול לראות את עניין ספרד — אספניה כמין דבר מיוחד. אי אפשר שנקבל החלטות חלקיות. אני מסכים, שנקבל עלינו לבדוק כל השמות: קפריסין, סין, יוון, תוגר, ישמעאל, שתחילה היו ערבים, אח"כ טורקים, אח"כ מוסלמים, פרס — איראן, צרפת. ועל כן או שנחליט על כל פרשת העניין הזה ונאמר: אנו מחליטים, שמה שנעשה בימי הביניים, חל על ספרות ימי הביניים; אם לא — לא נדון כלל בשאלה זו. חוץ מזה התברר, שהשם ספרד אינו חל רק על יהודים יוצאי ספרד בלבד. אנו רק יוצאים ממבוך אחד ונכנסים לשני.

הא' טור-סיני: לפי שעה אני מבקש לדון בעניין זה, הואיל והתחלנו בזה. הא' שירמן: חברי ייבין הכניס שורת שמות, שאפשר להתווכח עליהם מבחינת ההיסטוריה, אבל לא מבחינת השימוש בהם כיום. עסקתי בתרבות יהודי ספרד, ושם זה יקר לי, וברור לי, שיש כאן ערבוביה. אני מצטרף להצעה להפריד. אני נלחם זה 20—30 שנה כדי להבדיל בין ספרד המדינה ובין יהודי ספרד. לדוגמה: פרסמתי ספר וקראתי לו "השירה העברית בספרד ובפרובאנס". שירי ספרד יכולים להיות שירי קלדרון, לורקה, אבל הקורא העברי חושב אחרת. אם עלייד ספרדי יוסיפו תמיד עברי — אני מסכים שלא להפריד, אבל אחרת זוהי ערבוביה. אספניה אינו שם שרירותי. כבר בזמן קדום — בתרגום עובדיה — מופיע השם אספניא, והוא, כנראה, יותר קדום מהשם ספרד. זוהי לא מהפכה. אנו מכניסים פה בהירות. מכל מקום אני מוסר פה בשם הוועדה, שהוועדה קיבלה פה אחד החלטה להפריד. הא' מדן: השם ספרד אינו רק זיהוי מוטעה או לא מוטעה מימי הביניים, אלא שם שקיים בשימוש העברי כשם הארץ הזאת במשך שלושה דורות הדיבור העברי המיוחד. מבחינה זו שונה הדבר משאלת השם אשכנז. דוברי עברית בשלושה דורות התחייב אומרים גרמניה, ולא אשכנז, אבל אומרים ספרד, ולא היספניה. אם לחשוש לערבוב של יהודי ממוצא ספרדי בתושב של ספרד, הרי בלבול יותר גדול קיים לגבי השם ישראל, שפירושו גם מדינה, גם יהודי בכל מקום שהוא. גם מי שאינו לוי ולא כהן. משום כך על השאלה "אב כדאי היא ההבחנה" — אני משיב: לא כדאי. על השאלה, "אם יש סיכויים להבחנה", אני משיב: ספק גדול הוא; ספרי לימוד לגיאוגרפיה ולהיסטוריה מוסיפים ויוסיפו להשתמש בשם ספרד, והתלמידים מתרגלים בו, והסיכוי לעקרו מועט מאוד.

הא' שירמן: בשימוש — גארסיה לורקה מהו? משורר ספרדי?

הא' שבטיאל: מן הסתם, אם הנשיא פנה לאקדמיה, מתכוון הוא לדעת, מה תנהג המדינה ביחסים דיפלומטיים. נוטה אני להפרדה, יש מקרים, שיש בהם טעם לפגם, למשל: ימן איננה תימן. בספרי היסטוריה מופיע: "התימנים מאמינים במוחמד". מי הם? יהודי תימן? הוא הדבר יהודי עיראק נקראו שנים הבבליים. על כן אני סבור, שיש מקום להבחנה ולהפרדה, אבל יש לתחום תחומים. בעניינים דיפלומטיים יש להשתמש בשמות המקובלים. בספרות יש

להבחין. שירת 1907 — ידע התלמיד שהכוונה ליהודי ספרד. היהודים גלו מאיספניה. לגבי יהודי תימן לא נעים הדבר לומר שהימנים הם יהודים. טוב שנשתמש לגבי העדות במה שמקובל מדורי דורות.

הא' ייבין: איך תאמר על הבבלים העתיקים?

הא' בן-חיים: יש לי הערה אחת: אמר הנשיא, שזוהי שאלת מעבר, שבעוד שנים מספר נצטרך לנתק את השרשרת שבין 1907, איש ארץ 1907, ובין עדת יהודים הקרויה 1907. גם אני חושב, שזו שאלת מעבר, אם כי בכיוון הפוך. אנו נתונים במיוזג גלויות. כעבור זמן לא יישמש השם 1907 ככינוי ליהודים. יהיה רק כינוי היסטורי. לכן השאלה היא, אם כדאי להכניס עכשיו את השם 1907. לדעתי כדאי לקיים 1907 בשני המובנים, והזמן יפתור את הכפילות "בדרך הטבע". ביחס ליהודים הרי זה שימוש היסטורי בלבד. הא' בן-נון: נכנסנו כאן לדיון עקרוני שלא לצורך. זוהי שאלה מעשית, ולא עקרונית. איננו חייבים לדון בשמות לועזיים, אלא נהגה כדרך שנהגנו תמיד במקום שהייתה ערבוביה בדרך של בררה והתפתחות טבעית. דוברי העברית מצאו דרך להבחנה מאליהם: אשכנז וגרמניה שימשו במשותף עוד בימי. היום איש אינו אומר עוד גוי אשכנזי, כי אשכנזי וגרמני הם שני מושגים שונים. במקום שימצאו צורך בהבחנה זאת, יבחינו. על כן עלינו לתת את התשובה לנשיא המדינה, שהאקדמיה אינה רואה צורך עקרוני בהפרדה, אבל מסכימה, שבמקומות הצורך ישתמשו גם בשם 1907.

הגב' גרבל: אני נגד ההפרדה וחושבת, שכדאי להחזיק בשם ההיסטורי 1907 או יהודי 1907. אני מבקשת מהנוגעים בדבר, שיתנו דעתם באופן עקרוני על שאלת ארץ 1907 או 1907, המעסיקה אותנו במערכת האנציקלופדיה העברית.

הא' טור-סיני: מסכימים אנו לדעתו של הא' ייבין וגם לדעת הגב' גרבל, שכדאי למסור לוועדה את הבעיה כולה. אבל זה לא יפריע היום לתת תשובה לגבי שאלה מעשית אחת. אני מבין את הקושי שבשאלה, אבל לדעתי הציג הא' בן-נון דרך מעשית, שתוכל לספק את כולנו. ההצעה היא זאת: אין אנו פוסלים ברגע זה את השימוש 1907 לכל דבר. לפסול — נדמה לי שלא יימצא רוב. אבל ביחד עם זה אין לפסול גם את השימוש באי 1907 או אי 1907.

הא' בן-חיים: לפנינו מצב מיוחד. בדרך כלל אנו דנים במלים בדיבור, שיש מציעים לערקן, או בדברים שאין להם שם עברי כלל. כאן להפך: הכול משתמשים בשם 1907, אלא יש באים ומבקשים שם חדש לאחד משימושי השם. החלטת האקדמיה, שאינה רואה שום פגם, אם ישתמשו באי 1907, תתפרש בעיתונות, שהאקדמיה אינה מתנגדת, כלומר מציעה אותה לשימוש. אני מציע להחליט בצורה ברורה, אם יש להשתמש באי 1907 או לא! הא' טור-סיני: אם יש צורך? המשתמש בדבר מרגיש בצורך. אנו אומרים, שגם 1907 מותרת בלשון.

הא' שלי: לא נתבקשנו להתיר אי 1907, אלא להמליץ עליה. האקדמיה צריכה, לדעתי, להמליץ על השימוש באי 1907 במקום שמורגש הצורך בכך. משרד החוץ, למשל, אפשר שיראה צורך לחתום על מסמכים בין-לאומיים עם ממשלת אי 1907, וכן כשידובר באורח אותה מדינה. בדיבור ינהגו עוד זמן מה בערבוביה, אך במשך הזמן יתגבש הדבר.

הא' ייבין: או שנענה ונאמר, שגם האקדמיה לא הצליחה להגיע לכלל דעה אחת, או שנקבל החלטה, שיש להבדיל בין 1907 לאי 1907. ואני מתנגד לכך, כל זמן שלא נקבל החלטה בעניינים האחרים.

הא' בן-נון: אין האקדמיה חייבת להכריע בכל העניינים. יש דברים עקרוניים וחשובים לנו, שבהם ההכרעה היא מחובת האקדמיה, ואין היא מכריעה, לצערי, כגון: שם-תואר — מתי כן ומתי לא? אבל כשמגיעים לשאלות מעשיות — שם אתם תובעים הכרעות עקרוניות.

משום מה לא נשאיר להכרעת העם? אפשר, שבעוד עשר שנים לא יהא צורך עוד בהבחנה הזאת. אם איננו נועלים את הדלת, אלא קובעים שיש מקום לספרד ואין פסול באיספניה, בייחוד למדינה של היום, בוודאי תוכנה השנים הבאות, אם העם רואה צורך בהפרדה או לא. ועלינו לתת לו את האפשרות לכך.

הא' מלמד: אני חושב להשאיר את השם ספרד.

הא' לייבל: המוצע איספניה איננו חידוש גמור בלשון המדוברת והכתובה. הרי אומרים איספניולית. וכיוון שכך, אפשר לקבל זאת, אם כי לפי שעה אין זה הכרח גמור. גם זאת רציתי להעיר: ההצעה היא איספניה, אבל שם המדינה הוא אַספניה — צורה שיהיה לה גוון יותר אקטואלי-חילוני, אופי שימושי.

הא' טור-סיני: על בעיה זו נדבר אחר-כך. נגמור את הבעיה העקרונית תחילה. יש מצבים בלשון, כשאי אפשר עדיין להכריע, שהמצב דורש, שנתחשב במציאות הלשונית כמו שהיא. העם עדיין נוהג להשתמש בשם ספרד, ולפי הרגשתנו קשה יהיה לעקור שם זה, ואין גם צורך בכך. אמנם אנו רואים בקירוב את הנולד, אך אי אפשר לכפות על העם גזרה שלא תקבל. איננו יכולים לעקור בשעה זו את השם ספרד, ואין נטייה לעקרו. אכן שם זה הוא מליצי, פיוטי, וגם השם העובדתי הוא כשר לכל הדעות, ואנו קובעים מצב זה ללא התחמקות.

הא' קוטשר: במפתח של חיבור מדעי מצאתי בזה ליד זה את השימוש ספרדי גם למשמעות של המדינה הנדונה וגם במשמעות של העדה היהודית, והדבר גורם קושי ובלבול, ויש צורך בהבחנה.

ברוב של 10 נגד 7 הוחלט שלא לפסול את השימוש המקובל ספרד, ספרדי במובן כולל.

ברוב של 10 נגד 7 הוחלט, כי במקום שמורגש הצורך להשתמש בשם אחר מותר הדבר.

הא' טור-סיני: עתה נצביע, אם אַספניה או אַספניה.

הא' שירמן: יש גם צורה זו וגם זו.

בעד אַספניה הצביעו 9; בעד אַספניה — 6.

הא' בן-חיים: לא ברור, על מה הצביעו ומה הוחלט. האם הוחלט שארץ אַספניה תיקרא אַספניה, או גם ספרד. אני מבקש שננסח את ההחלטה.

הא' טור-סיני: הוחלט שלא הגיעה השעה לפסול את השימוש בשם ספרד, אבל במקום שמורגש הצורך, ישתמשו בשם אַספניה.

ג. הא' איתן: החלק השני מרשימת מונחי הגיאומורפולוגיה של כוחות מונח לפני החברים. רשימה זו נדונה בוועדה למונחי הגיאוגרפיה, שחבריה הם הא' בראור, ייבין, לייבל, עמירן, פרנס, קרמון, ריבלין והגב' מרגלית. הוועדה דנה במונחים בשלוש קריאות, ולאחר ששלחה חוזר והודעת-סיכום ודנה בהערות חברי האקדמיה ובעלי המקצוע היא מביאה בזה את הרשימה לאישור המליאה.

לדיון המליאה ולהכרעתה נשאר רק מונח אחד, שהיה שנוי במחלוקת בוועדה:

ראש (הר), פסגה = (mountain) top

הא' ייבין מערער על קביעה זו, ומציע לקבוע רק ראש (הר). פסגה הוא שם עצם פרטי במקרא (הר בארץ מואב), ואין לקבוע אותו כשם כללי. הוועדה לא קיבלה ערעור זה. פסגה נתפרשה כבר ע"י קדמוני המפרשים (ר' סעדיה גאון, דוד בן אברהם, מנחם בן סרוק, אבן ג'נאח, רד"ק) כשם עצם כללי, ושימשה במשך מאות שנים במשמעות הר, גבעה. אף בימינו נקלטה במשמעות ראש הר. תופעה זו של הפיכת שם פרטי לשם כללי ידועה היא (סנדביץ, boycott), ומתחום הגיאוגרפיה: monadnock [= שם פרטי של הר מסוים בארה"ב, שהפך לשמש שם כללי לכל ההרים מסוגו]), ואינה זרה אף לעברית (גיהינום, סיני, קיסר).

הוועדה מבקשת מן המליאה שלא לפסול את הביטוי המקובל והמושרש פסגה. הא' ייבין: כידוע, במקרא פסגה הוא שם עצם פרטי, שם ראש הר נבו, והוא מקובל כשם עצם כללי, במובן ראש הר. אילו לא הייתה לנו בררה, ייתכן שלא הייתי מתנגד. אבל כאן אין כל צורך בדבר. יש לנו מלה מצוינת — ראש הר. למה לנו להכניס פסגה לתוך ספרי לימוד, למה להטעות מראש את התלמידים?

הא' סלושץ: יש בתנ"ך: "סבו ציון והקיפוה... פסגו ארמנותיה". אם כן, השרש פסג יש גם בפועל. וכי יש לכם עדות נאמנה יותר, כי בעלייה מיוחדת על הר נשפה הכתוב מדבר, וייתכן שהפועל הוא פסג, על פי צורת ההר פסגה אשר במקרא.

הא' קראו: אני רוצה להוסיף על דברי הא' סלושץ: יש גם בארמית פסג. ברור שזהו פועל ושם, ואין חשש להשתמש בו.

הא' טור-סיני: יש מלים רבות, שאנו מכירים כשמות פרטיים, אבל מראש אינם פרטיים, וע"י השימוש הופכת צורה זאת להיות שם פרטי. פסגו ארמנותיה, בפועל, בא בפתח במקום חירק, כבארמית, וכמו בפועל נשני בביאור השם מנשה. לכן המלה הזאת פסגה פירושה, כנראה, ראש ההר, ולכן משתמשים בה, ולא נעקור אותה: "מעל פסגת הר הצופים" וכדומה. ואמנם ודאי שאפשר לומר גם ראש ההר. מלת פסגה נחוצה לנו.

הא' בן-חיים: גם השומרונים מפרשים פסגה — ראש ההר.

הא' איתן: ועד הלשון והאקדמיה במונחי אנטומיה כבר אישרו: פֶּסָגָה = vertex.

הא' אירמאי: הוועדה למונחי הגיאוגרפיה קבעה למפל שלגים גֶּלְשׁוֹן, ואילו הוועדה למונחי ההידראוליקה קבעה גֶּלְשׁוֹן לעניין אחר.

הא' טור-סיני: מזכיר הוועדה, הא' דותן, איננו כאן. נמסור זאת לוועדה להכרעה בהשתתפותך. אני מבקש לאשר את הרשימה.

בעד הוספת פסגה, כהחלטת הוועדה, הצביעו 14.

הוחלט: ראש ההר, פסגה.

הוחלט לאשר את הרשימה, חוץ מגלשון, שהוחזר לוועדה¹. ההחלטה טעונה אישור בישיבה הבאה (מחמת חוסר המניין החוקי).

ד. הא' איתן: בישיבה שלפני האחרונה נתנה המליאה לוועדה למונחי הביטוח עם הא' שלי ייפוי כוח להכריע בעניין pool. בישיבת הוועדה נתאשר נימוקו של הא' שלי, כי אין זה מקום ריכוז הדברים וקופה משותפת, אלא ארגון משותף למטרה מסוימת. הוועדה קבעה לעניין זה

1 אחר ישיבת המליאה החליטה ועדת האישורים מטעם הוועדה המרכזית למונחי הטכניקה להציע במונחי ההידראוליקה: גלישון. אם כן, אין עוד ערעור על גלשון במונחי הגיאומורפולוגיה. הרשימה מתפרסמת בראש כרך זה.

חבור, ועל ידי זה שני פעלים, פועל עומד בבניין קל, ופועל יוצא בבניין הפעיל: החברות חוברות לעסק; החברות מחבירות את עסקיהן.

ה. הא' בן-חיים (י"ר): בידנו רשימת מונחי החשבונאות לדיון ולאישור.

הא' מנצור: הוועדה למונחי החשבונאות, שחבריה היו האדונים צ' אופיר, י' האפט, ת' לאנג, א' קרמר ומ' שלי ומזכירה י' מנצור (בישיבותיה הראשונות השתתפו גם הא' ע' גוטמן וד' עצמון ומזכירה היו הא' ע' איתן וא' דותן), הביאה לפני חברי האקדמיה שתי רשימות מונחים, שהוכנו למן אדר תשי"ט ועד אדר תשכ"א. יסוד לדיונים שימשה רשימת הצעות, שהוכנה בידי הא' ת' לאנג. בישיבותיה האחרונות דנה הוועדה בהערותיהם של הא' י' אורי, נ' אייגס, ש' אירמאי, ע' איתן, בבלי-מילנר-ריק ושות', ז' בן-חיים, צ' בנטוב, נ' ברגרין, א"ל געתון, ש"ל גרוס, א' הדר, נ' הנמן, ח' ויסוצקי, א' ויתקון, ש' ייבין, ד' לייבל, י' ליפסקיה-ליפי, מ' מדן, ש' מלצר, א' סואן, מ"ש סומך, ד' סמט, ש' פרושן, מ' צונציגר, ח' קרגר, ד' רווליו ו"ל, צ' רייס. עם זאת נפגשה הוועדה עם כמה מאנשי המקצוע ושמעה חוות דעתם על המונחים העיקריים, שנשארו שנויים במחלוקת. המונחים, שהחברים דרשו דיון בהם לאחר הודעת הסיכום, מובאים בזה להכרעת המליאה. ראשית — קבוצת המונחים:

הוֹן — to capitalize

הוֹיָן — capitalized expense

הוֹצָאָה מְהוֹנָת — capitallized expense

הא' מנצור: על הצעה זו של הוועדה מערער הא' לייבל. לדעתו, הפיכת ע"ו תנועית לעיצור וי"ו אין להיזקק לה אלא במקרים של אי-בררה, מה שאינו כאן. הרי אפשר לבנות פועל מן הוֹן בצורת פועל — כלומר הוֹנֵן, ואת שם הפעולה לפי משקל תבונה — תְהוֹנֵנָה, ואת הבינוני סביל — תְהוֹנֵן. הוועדה לא קיבלה ערעורו. הצורה הוֹנֵן לא נראתה לה, והצורה הוֹן כבר מקובלת ומשמשת בחוק.

הא' לייבל: בזמן האחרון מרבית ליצור פעלים מגזרת ע"ו בוי"ו עיצורית, וחורגים מלשון המקרא ללא צורך. הרי לשון המקרא נותנת לנו צורה יפה ונוחה: הוֹנֵן ע"ד בִּנְיָן, עוֹרֵר, קוֹמֵם וכדומה. בדרך זו נגזרו גם תְהוֹנֵנָה ע"ד תְבֻנָה. אני רואה בעין רעה את המיכניזציה וההליכה אחר חידושים. ביאליק אמר: "מען דארף זען ווי אזוי האבן זיי דאס געטאן". הם ודאי לא היו אומרים הוֹנֵן. "כך משמשים" — אינה טענה. צורה מכוערת, שלבלרים משתמשים בה 15 שנה, עדיין אין לה חזקה, וספק בעיניי, אם זה מקובל.

הא' איתן: פרופ' טוריסיני אמר לי, שהוא נוטה לקבל הצעת הא' לייבל — הוֹנֵן — אך אינו רואה צורך בתהוננה, אלא מעדיף הינון.

הא' בן-נון: אני מסכים לפועל הוֹנֵן, אך לא לתהוננה, הגזור מן הקל. מבניין פולל צ"ל הינון, ביו"ד ובנו"ן רפה.

הא' מלמד: יש תרומה — מהרים, תעודה מהעיד.

הא' ייבין: השאלה היא שאלה של טעם. אין יופי בשתי הצורות. על כן אין צורך לדבר על כיעור בלשון. — במקרא יש שווע, גווע מע"ו, ובלשון שלאחר המקרא כיוון, רווח, גיוון, זיווג. חידשנו שיוק ועוד. לצורה היוון יתרון, שנכנסה כבר לחוק.

הא' שלי: מצטרף לא' ייבין. יש גם סיווג מן סוג. המונח היוון מקובל בציבור רחב בביטוח, והוא חודש ע"י ועד הלשון עצמו, ואין טעם חשוב לשנות מהחלטותיו.

הא' קוטשר: במקרא שולט פולל, בחז"ל נמצא הפיעל בוי"ו עיצורית, ואין מקום לפסול לא את זה ולא את זה. אולי הונן יפה יותר, אך יש הכרח שלא לשנות מן המקובל.

- בעד היוון הצביעו 11 ; נגדו — 2.
 בעד תהון — 11 ; נגדו — 2.
 בעד שם הפעולה הוון — 9.
 הוחלט : תהון, תהון, תהון.

הא' מנצור : המונח הבא הוא :

מקבל המשגור, נשָׁגָר — consignee

הא' ייבין ערער על הצעת הוועדה בטענו, שהמשקל נפעל לכגון אלה נדחה ע"י האקדמיה לאחר דיון ממושך ; משום כך יש למחוק, לדעתו, את המונח נשגור.
 מליאת האקדמיה התנגדה לקביעת בינוני נפעל לתרגום המונחים האנגליים בסיומת -ee. אבל הוועדה מתכוונת כאן לא לקביעה כוללת, אלא למונח אחד בלבד, כמו שנמצא ונתאשר : נפקד = מקבל פיקדון.

הא' ייבין : בשעת הדיון הכולל בבעיה זו אתמוך בהצעה ליחד את הנפעל לתרגום ee- בכגון consignee, אך אתנגד לקביעה נפרדת במקום זה.

הא' שלי : השאלה באקדמיה הייתה, אם מותר לקבוע נפעל לעומת ההפעיל, כגון : העבר — נעבר transferee, המחזה — נמחה assignee. ויש נפעל כזה גם לעומת קל : משך — נמשך drawee, וזה כבר אושר. פרופ' בן-חיים אז התנגד לנפעל מהפעיל, אך היה מסכים על קל — נפעל. כאן יש שגר ומשגור, והשאלה היא, אם מותר לומר : נשגר, הואיל והוא מן הקל.

הא' ייבין : הדחייה הייתה, מפני שנפעל מורה על הדבר הנפעל, ולא על האיש שנפעל אליו או עליו. נשגר פירושו : החפץ או האיש שנשלח. אין דעתי כי זה נימוק מכריע, אך כך נאמרו הדברים אז.

הא' בן-חיים : אני מבקש להזכיר את כוונת ההחלטה של האקדמיה בשאלה, ולפיכך אקרא קטעים מפרוטוקול המליאה הי"ז. מר שלי אמר (זיכרונות האקדמיה, ב—ד, עמ' 69):

"אני מציע, שבבניין הקל יותר על כל פנים השימוש בנפעל לשם תואר זה, על דרך נפרע, נרמז, נשרף, וכן יותר השימוש בנפעל לגבי הפעיל של הכפולים, על דרך נסב. ואילו לשאר תבוקש צורה קצרה מתאימה, לאו דווקא אחידה, ואם לא תימצא — יותר גם כאן השימוש בנפעל".

באותה ישיבה אמרתי (שם, עמ' 70) : "קביעה כוללנית של הבינוני הנפעל לתכלית האמורה, בין שהנפעל הוא הסביל של הפועל המביע את הפעולה הנדונה (הפקיד — נפקד, הושיע — נושע) ובין שאיננו (העביר — נעבר, המחזה — נמחה) הוא חידוש נועז... הקהל ילמד גזרה שווה : אם נעבר הוא מי שמעבירים לו, ונשגר מי שמשגרים לו, הרי נכתב הוא מי שכותבים לו, נשלם הוא מי שמשלמים לו, נעלם הוא מי שמעלימים ממנו, ונברח מי שמבריחים לו, וכיו"ב.

דרך זו של קביעת הבינוני של נפעל לתכלית האמורה מעמיסה על הנפעל, מרובה התפקידים (בניין סביל, בניין חוזר, דפוס לפועל עומד), תפקיד נוסף וחדש לחלוטין, ללא שרשים במסורת הלשון. תפקיד זה יתנגש בצורה קשה בתפקידיו האחרים של הנפעל, כמו, למשל נסב (בהוראה החדשה : מי שמסבים לו שק) ונמחה".

הא' בן-נון מבקש אינפורמציה לגבי נמשך, נפקד, אם נתקבלו או לא. צדק הא' ייבין, כי השאלה עקרונית היא. יש לפסול נפעל לגבי א ד ס .

[הוברר, שנמשך לא אושר ; נפקד נתקבל מלשונו של רש"י]